

bile popolno nasprotje političnemu prepričanju in življenju njihovih bratov.

Knjiga je za slovensko javnost še posebej aktualna, saj je v njej na podlagi arhivskih dokumentov, družinskih spominov in osebnih pričevanj zelo ilustrativno prikazano življenje in sobivanje slovenske in nemške narodne skupnosti v Laškem od konca 19. stoletja do konca druge svetovne vojne.

Zgodba Pauline Drolc se konča maja leta 1945, ko mlad partizan potrka na vrata Paulinine hiše, v kateri je živela skupaj s svojim možem, Slovencem, Francem Drolcem, in jo odpelje v taborišče na grad Hrastovec v Slovenskih Goricah. Pauline 26. avgusta 1945 tam umre za posledicami slabih bivanjskih razmer. Pokopljejo jo anonimno na robu pokopališča v Voličini, skupaj z drugimi umrlimi taboriščniki brez križa in nagrobnika.

Ironija usode je hotela, da je Pauline, kot edina članica Bastovih, ki je skoraj vse do smrti mirno

živela v rojstnem Laškem in se popolnoma vključila v takrat že pretežno slovensko skupnost, bila hkrati edina, ki je umrla kot žrtev druge svetovne vojne.

Pollack s svojo knjigo spodbuja ljudi s podobnimi družinskimi usodami k izpraševanju samega sebe in k pripovedovanju, izpovedovanju in soočenju s svojimi lastnimi družinskimi usodami. Le tako se bomo lahko osvobodili, očistili in presegli pretekle razprtije ter v slogi živeli naprej. Če molčimo in se ne sprašujemo, so možnosti, da se temne sence zgodovine ponovijo, še toliko večje.

Ali kot je dejal Martin Pollack: »V moji družini se moji predniki niso spraševali o svojem življenju in času, v katerem so živeli, enostavno so verjeli, da je tako prav.« Martin Pollack je prekinil s to dolgoletno tradicijo in si začel postavljati vprašanja, katerih odgovore išče v svojih delih.

Alenka Hren Medved

Kulturo ljudstvu!

Marija Počivavšek: *Kulturo ljudstvu! 100 let Kulturnega društva Svoboda Celje*. Celje: Muzej novejšje zgodovine Celje, 2019. 56 strani

V sodobnem času, ko je vse minljivo in je pripadnost skupini isto mislečih le klik na socialnem omrežju, se zdi sto let obstoja društva nerealna. Vendar Kulturno društvo Svoboda Celje kljubuje času in leta 2019 slavi zavidanja vredno obletnico. Člani Kulturnega društva Svoboda Celje so tudi v preteklosti obeleževali svoje obletnice bodisi z jubilejnimi publikacijami bodisi z razstavami. Tako so izšle publikacije ob 60. obletnici delovanja DPD Svoboda in ob 60. letnici delovanja moškega pevskega zbora. Visoko 95. letnico delovanja Kulturnega društva Svoboda Celje je spremljala manjša likovno-arhivska razstava v razstavnem prostoru Zgodovinskega arhiva Celje. Na tej razstavi se je ob razstavljenih arhivskih dokumentih društva predstavila likovna sekcija, pevski zbor pa je odprl razstavo. Obletnica je sovpadala s prvim prevzemom arhivskega gradiva Kulturnega društva Svoboda Celje v arhiv.

Ob 100. obletnici je avtorica dr. Marija Počivavšek raziskala zgodovino društva in se pri tem oprla na preučevanje časopisnih, arhivskih, muzejskih in ustnih virov ter na že izdano literaturo na temo

obravnavane tematike. Celostna »mini monografija« je izšla v obliki kataloga, ki spremlja razstavo v Muzeju novejšje zgodovine v Celju, ki bo na ogled med decembrom 2019 in marcem 2020. Katalog je razdeljen na sedem poglavij, je slikovno bogat in opremljen z zanimivimi izseki časopisnih člankov ter arhivskimi viri.

Avtorica se zgodovine društva v katalogu loti sistematično in kronološko. Zgodovino društva lahko v grobem razdelimo na dve obdobji, pred drugo svetovno vojno in po njej. V drugem poglavju kataloga so predstavljeni začetki slovenskih delavskih društev, ustanovitev socialdemokratskega društva Vzajemnost in leta 1913 obnovitev društva pod novim imenom Svoboda. Nikakor ne moremo mimo pobudnika ustanovitve društva Vzajemnost – Ivana Cankarja. Popestritev kataloga so izseki Cankarjevih govorov na tematiko delavstva. Namen delavskih društev je bila poleg kulturnih in športnih dejavnosti tudi izobraževalna dejavnost, na kar namiguje že sam naslov poglavja – *Delavski razred se (naj) v Svobodi povezuje in izobražuje*. V tretjem poglavju se avtorica osredotoči na začetke in razvoj celjske Svobode. Zanimivo je, da je ob ustanovitvi deloval le moški pevski zbor, kar kaže na to, da je petje med Celjani dobro zakoreninjeno in da je zborovsko petje v Celju predstavljalo temeljno glasbeno dejavnost. Pevska sekcija je bila glede števila in kvalitete najuspešnejša. Kmalu zatem so v društvu poleg pevske pričele delovati tudi druge sekcije: dramska, tamburaška, šahovska, športna in planinska, ki so se poimenovali *Prijatelji prirode*. Znotraj celjske Svobode je delovala tudi organizacija predavanj in izobraževanj ter knjižnica, ki je leta 1924 posedovala 700 knjig. Živahno društveno življenje je delovalo tudi s pomočjo občinskih sredstev. Poleg delovanj znotraj sekcij so člani društva organizirali še druge aktivnosti, med drugim tudi veselice, tombole, maškarade, dobrodelne dejavnosti, silvestrovanja in plesne večere. Za vrhunec delovanja celjske Svobode pred drugo svetovno vojno, kot ene najaktivnejših podružnic v Sloveniji, lahko štejemo Zlet Svobod leta 1935. V letu 1935, ko je bila stopnja brezposelnosti visoka, se je zleta, po podatkih pridobljenih iz časopisnih virov, udeležilo 10.000 ljudi. Celje je gostilo najmnogičnejši in najodmevnejši slovenski delavski zlet predvojnega obdobja. Zlet je prerastel v politično manifestacijo, na katero so se pripravljali tako socialdemokrati, z

željo po revitalizaciji stranke, kot tudi komunisti, ki so prihajali iz ilegale in so zahtevali demokratične svoboščine ter demonstracije proti fašizmu. Na zletu je potekal nogometni turnir, ogledi mesta, pevski, godbeni in dramski nastopi. Na osrednjem prostoru na Glaziji so se zvrstili številni govorniki med njimi tudi Franc Leskošek član CK KP Jugoslavije, ki je s svojim govorom popolnoma razvnel in navdušil udeležence. Uprava Dravske banovine je zaradi protidržavnega in komunističnega značaja prireditve razpustila Zvezo Svobod. Kljub temu podružnice niso prenehale z delovanjem. Leto kasneje je bila ustanovljena Delavska kulturna zveza Vzajemnost. Ne gre zanemariti kulturnega, razrednega, nacionalnega in protifašističnega osveščanja delavstva tako Delavske kulturne zveze Svoboda kot njene naslednice – Delavske zveze Vzajemnost.

Prelomnico v delovanju Kulturnega društva Svoboda predstavlja druga svetovna vojna, med katero so aktivnosti zamrle, saj se je mnogo članov vključilo v narodnoosvobodilni boj. Po vojni so se postavili novi temelji udejstvovanja delavstva na kulturnem področju. Zveza Svobod se je vključila v novoustanovljeno Ljudsko prosveto Svobod. Nova oblast je spodbujala delovanje delavsko-prosvetnih društev. V večjih delavskih središčih so se v petdesetih letih ustanovljale Svobode, ki so se povezale v Zvezo Svobod, te pa so delovale samostojno, vendar znotraj Ljudske prosvete Slovenije. V Celju je v poznih petdesetih letih delovalo že 20 društev Svoboda.

DPD Svoboda Celje je s svojimi sekcijami sodelovalo pri vseh pomembnejši proslavah ter samostojno nastopala tako doma kot v tujini. Na novih temeljih je društvo razširilo svojo dejavnost in med drugim z udarniškim delom pridobilo svoje prve lastne prostore v Gaberju. Leta 1985 so Dom Svobode porušili zaradi gradnje sejemskega kompleksa. Leto kasneje pa so dobili nadomestno stavbo na Stari Dečkovi cesti, kjer je delovalo kar 11 sekcij. Poleg pevskih in dramskih sekcij so delovale tudi harmonikarska sekcija in harmonikarska šola, šahovska sekcija, glasbena šola, tamburaška sekcija, ljudska knjižnica Gaberje, Ljudska univerza in likovna sekcija, ki je danes najbolj aktivna sekcija Svobode. Poslanstvo društva je na novih temeljih ostalo enako – delavstvu posredovati in ga vključevati v kulturno dogajanje v najširšem pomenu. V tem duhu so v

poznih petdesetih in šestdesetih letih svoje dopise in zapisnike zaključevali s sloganom »Kulturo ljudstvu!«. V tem obdobju so kulturno-prosvetna društva odpirala svoja vrata širši populaciji. Društveni prostori niso bili namenjeni izključno samo članom društva in delavcem. Pod okriljem DPD Svobode so v njihovih prostorih delovali številni (narodno)zabavni ansambli, ki niso imeli lastnih prostorov za vaje.

S prestrukturiranjem celjske industrije postopoma izginja tudi delavstvo v obliki, kot smo ga poznali v socializmu. Zaradi modernega načina življenja je število članov počasi pričelo upadati in Kulturno društvo Svoboda je pričelo izgubljati

svojo vlogo. S sekcijami Celjski likovniki in Keramistika pa vseeno kljubuje družbenim spremembam. Stota obletnica delovanja Kulturnega društva Svoboda z zgodovinskim pregledom delovanja v obliki razstave in kataloga nas opominja, kako pomembna je kultura in kulturno udejstvovanje. Poleg tega pa nam daje vpogled tudi v življenje delavskega razreda. Nikakor ne smemo zanemariti izobraževalne dejavnosti, ki jo je društvo izvajalo skoraj od svojih začetkov. Z organiziranjem predavanj, ustanovitvijo kasnejše Delavske univerze, knjižnico in drugimi podobnimi dejavnostmi, so bili ustvarjeni temelji za dvig ravni izobrazbe delavcev v času, ko obiskovanje šol, srednjih šol in fakultet ni bilo splošno dostopno.

Anja Prša

Himna mladosti?

Jelka Piškurić: *»Bili nekoč so lepi časi«* – Vsakdanjik v Ljubljani in okolici v času socializma. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, Študijski center za narodno spravo, 2019. 423 strani.

Monografija *»Bili nekoč so lepi časi«, Vsakdanjik v Ljubljani in okolici v času socializma* Jelke Piškurić, raziskovalke na Študijskem centru za narodno spravo, poskuša na primeru Ljubljane in njenega podeželskega zaledja, osvetliti podobe vsakdanjega življenja v socializmu. Zajema obdobje od konca druge svetovne vojne do prvih demokratičnih volitev leta 1990. Delo ponuja poskus predstavitve vsakdanjega življenja v socializmu na podlagi ustne zgodovine.

S pričevanji treh generacij – vojne generacije, »Baby boom« in »Jeans« generacije, arhivskimi in časopisnimi viri avtorica ustvari kompleksno podobo socialističnega vsakdanjika s poudarkom na področjih, katerih so se pričevalci podrobneje spominjali – delo, standard in potrošnja ter reševanje stanovanjskega vprašanja. Z izbiro mesta in podeželske Občine Ljubljana Vič – Rudnik je avtorica želela prikazati kontrast med razvojem podeželja in mesta ter prikazati, kako so se urbanizacija, politične ter ekonomske okoliščine odražale v pričevanjih navadnih ljudi obeh okolij. Izbrani lokaciji zaradi njunih raznolikosti, verjetnosti drugečnega razvo-

ja in organizacije vsakdanjika prebivalstva, nudita vpogled v njuno postopno modernizacijo, suburbanizacijo, kot tudi v razlike v socialnih in ekonomskih strukturah ter raznolikost izkušenj pričevalcev in organizaciji njihovega vsakdanjega življenja.